

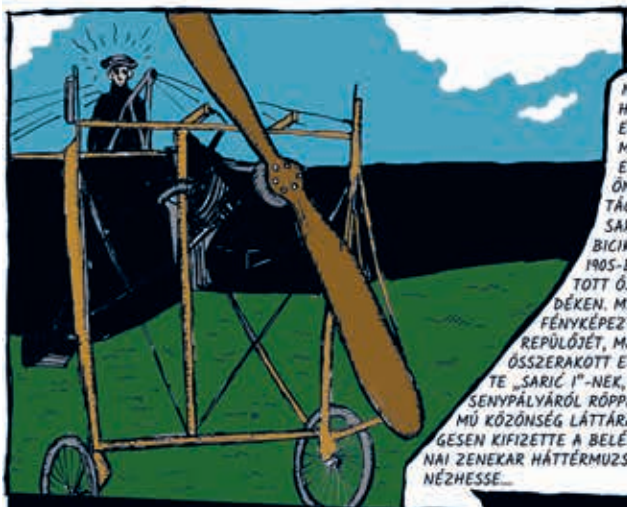
AMIKOR AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN SZABADKA A SZERB-HORVÁT-SZLOVÉN KIRÁLYSÁGHOZ KERÜLT, AZ ÚJ ÁLLAMALAKULAT EGYIK LEGNAGYOBB VÁROSA LETT. SZABADKA ARRÓL IS HÍRES, HOGY ITT MEGŐRZÖDTEK A MAGYAR SZECESSZIÓ ÉPÜLETEI, A STÍLUSIRÁNYZAT A HAGYOMÁNYOS MAGYAR ÉPÍTÉSZET ELEMEIT HASZNÁLTA FEL. A VÁROS MAGYARORSZÁGHOZ TARTOZOTT A HABSBERG MONARCHIA IDEJÉN. NOHA ILYEN ÉPÜLETEKBŐL KEVESEBB VOLT AZ ÉPÍTÉSZETI FŐSODRBAN, A JÁTÉKOS FORMÁKNAK KÖSZÖNHETŐEN A MAGYAR SZECESSZIÓ MA IS IZGALMASNAK ÉS MÁSNAK HAT.

BÁR A MAGYAR SZECESSZIÓHOZ KÉPEST EGYSZERŰBB A KIVITELEZÉSE, AMIKOR MEGLÁTOGATTAM, A ZSIDÓ HITKÖZSÉG ÉPÜLETE TELJESEN LENYŰGÖZÖTT, NAPOKIG AZ ÉPÜLET HATÁSÁRÓL GONDOLKODTAM...

SZABADKA ÉVSZÁZADOKON
ÁT A KÜLÖNBÖZŐ KULTÚ-
RÁK METSZÉSPONTJA VOLT;
EMIATT IS SAJNÁLATOS,
HOGY A II. VILÁGHÁBORÚ
ALATTI MAGYAR MEGSZÁLL-
LÁSKOR A ZSIDÓ LAKOSSÁG
NAGY HÁNYADA ELPUZS-
TULT. A HÚSZAS ÉVEKBELI
ZSIDÓ BIRKÓZÓKLUB FOTÓ-
JÁT SZEMLÉLVE, EGY
MELLÉKES, ÁM A KÖZÖS-
SÉG ÉLETE SZEMPONTJÁ-
BÓL JELENTŐS HAGYATÉK,
BELEGONDOLTAM ABBA AZ
UNIVERZUMBÁ, AMELY E-
ZEKSEL AZ EMBEREKSEL
ELHAMVADT...

NEHEZEN KÉPZELHETŐ EL,
HOGY LÉTEZIK VALAMI, AMI
ERŐTLEJEBBEN KÉPES
MEGHATÁROZNI A FURCSA
EMBEREK KÖRNYEZETÉT, AZ
ÖNÁLLÓ EGÝENEKET, AKIK KI-
TÁGÍTJÁK A HATÁROKAT. IVAN
SARIC MÁR A 19. SZÁZADBAN
BICIKLIZÉSSSEL FOGLALKOZOTT,
1905-BEN PEDIG ELSŐNEK ÁLLÍ-
TOTT ÖSSZE EGY AUTÓT EZEN A VI-
DÉKEN. MIUTÁN PEDIG TITOKBAN LE-
FÉNYKÉPEZTE A FRANCIA LOUIS BLÉRIOT
REPÜLŐJÉT, MÁR A KÖVETKEZŐ ÉVBEN
ÖSSZERAKOTT EGY „MONOPLÁNT”, ELNEVEZ-
TE „SARIC 1”-NEK, ÉS A SZABADKAI LÖVER-
SENYPÁLYÁRÓL RÖPPENT FEL VELE A NAGYSZÁ-
MÚ KÖZÖNSÉG LÁTTÁRA. A KÖZÖNSÉG TISZTESSÉ-
GESEN KIFIZETTE A BELÉPŐJEGYEKET, HOGY A KATO-
NAI ZENEKAR HÁTTÉRMUZSIKÁJÁVAL MINDEZT VÉGIG-
NÉZHESSE...

MIRŐL JEGYEZTÉK MEG A JUGOSZLÁVOK SZABADKÁT? TÖBBEK KÖZÖTT
TALÁN A NEGRO CUKORKA OTTHONÁRÓL IS, ARRÓL A KEDVENC ÉDES-
SÉGRŐL, AMELYNEK CSOMAGOLÁSÁN A KÉMÉNYSEPRÓ RAJZA VOLT. A
HÁBORÚ UTÁNI IDŐSZAKBAN A GYUFÁSDOBOZON ÚGY REKLÁMOZTÁK
A NEGRŐT, HOGY A DOHÁNYZÁS UTÁN KIVÁLÓ TOROKFERTŐTLENÍTŐ...

MI HASZNA VAN EGY KÖZÖSSÉGNEK ABBÓL, HA KÉPES FELDOLGOZNI A MÚLTJÁT? TALÁN ANNYI, HOGY BELÁTHATJA, AMI MA MAGÁTÓL ÉRTETŐDŐ, AZ VALÓBAN A KÜLÖNFÉLE KULTÚRÁK ÉS SZOKÁSOK EREDMÉNYE SZABADKA, HAJDÚJÁRÁS ÉS HORGOS KÖRNYÉKÉRŐL. A RÉGIÓ MÚLTJÁNAK FELDOLGOZÁSÁT EGY ESEMÉNY INDÍTOTTA BE, EGY VÉLETLEN LELET 1870-BEN, AMIKOR EGY PÁSZTOR MEGPILLANTOTTA A HOMOKBUCKÁBÓL KIKANDIKÁLÓ EMBERI ÉS LÓKOPONYÁT. KIDERÜLT, HOGY EGY HUN HARCOS SÍRJÁRÓL VAN SZÓ, SZÁMOS KELLÉKKEL... EZ BIZONYÍTJA, HOGY E TERÜLET EGYKOR OLYAN NÉPEK OTTHONA IS VOLT, AKIK MÁSMILYENEK AZ „EURÓPAIKHOZ” KÉPEST...

A KULTÚRÁK METSZÉSPONTJÁNAK A HELYE NEVEZETES SZEMÉLYISÉGEKET VONZOTT MAGÁHOZ, SZABADKA PEDIG AZ ÖNMAGA ÁLTAL KIKIÁLTOGOTT CSÁSZÁRSÁG KÖZPONTJA IS VOLT... A VÁROSKÖZPONTBAN TALÁLHATÓ NENAD JOVAN SZOBRA, A SZERB KALANDOR 1526-1527-BEN NEVEZTE KI SZABADKÁT SZÉKHELYÉNEK. EZ A MOHÁCSI CSATA TÖRÖK GYŐZELME UTÁN TÖRTÉNT, AMIKOR MAGYARORSZÁG TÖBBÉ NEM VOLT FÜGGETLEN ÁLLAM. EBBEN AZ INTERREGNUMBAN NENAD JOVAN RÖVID IDEIG A VAJDASÁGI SZERBEK VEZÉRE LEHETETT, AKIKNEK SIKERÜLT KISZORÍTANIUK A TÖRÖKÖKET A TERÜLETÜKRŐL. EGYESEK ÚGY VÉLTÉK, AZ ÚJ VEZÉR ROMLÁST HOZ, MERT A SZŐRNYETEG ÉVÉBEN, BIZÁNCI SZÁMÍTÁS SZERINT 7000-BEN SZÜLETETT (1492). MÁSOK VISZONT ISTEN KIVÁLASZTOTTJÁNAK TARTOTÁK, MIVEL ÚJZVASTAGSÁGÚ FOLT HÚZÓDOTT A JOBB HALÁNTÉKTŐL EGÉSZEN A JOBB TALPÁIG...

MA SZABADKÁN 24 NEMZETISÉG ÉL, LEGNÉPESEBBEK A MAGYAROK, A SZERBEK, A BUNYEVÁCOK ÉS A HORVÁTOK. A SZABADKAI ÉS A KÖRNYÉKI BUNYEVÁCOK MINDMÁIGMEGŐRIZTÉK A „KIRÁLYNŐK”-NEK NEVEZETT SZOKÁSUKAT, AMELY A XIX. SZÁZADIG EGÉSZ SZERBIÁBAN, A VAJDASÁGBAN, HORVÁTORSZÁG EGY RÉSZÉBEN ÉS MAGYARORSZÁG TERÜLETEIN ELTERJEDT, OTT, AHOLE NÉP ÉLT. A „KIRÁLYNŐK” A KERESZTÉNYSÉG ELŐTTI KORBÓL SZÁRMÁZIK, KERESZTÉNY VÁLTOZATÁBAN A PÜNKÖSDI ÜNNEPSÉGHEZ KÖTŐDÖTT, MA PEDIG A SZÓRAKOZÁS EGY FORMÁJA. A MEZÍTÁBAS „KIRÁLYNŐK” KÖRMENETE 8 LÁNYBÓL, EGY FIUBÓL („PÁSZTOR”) ÉS EGY IDŐSEBB NŐBŐL („ANYA”) ÁLL, AKI IRÁNYÍTJA A FELLEPÉSÜKET. HAJDAN A „KIRÁLYNŐK” SZABLYÁVAL VAGY KARDDAL A KEZÜKBEN TÁNCOLTAK ÉS ÉNEKELTEK (KÉSOBB A KELLÉKEKET EGYSZERŰ KENDŐRE CSERÉLTÉK). A HÁBORÚ ELŐTTI IDŐBEN A „KIRÁLYNŐK” AZ AVILAI SZENT TERÉZ-SZÉKESEGYHÁZBAN SZEREPELTEK A PÜNKÖSDI MISÉN, MIKÖZBEN A „KORONÁJUKAT” A BEJÁRAT ELŐTT HAGYTÁK. UTÁNA A SZABADKAI VÁROSHÁZA FELÉ INDULTAK, KÖRBEJÁRVA AZOKAT A NEGYEDEKET, AHOL ÉLTEK, NAPSZÁLLTÁIG ÉNEKELGETVE.

A HARMINCAS ÉVEK FELJEGYZÉSEI ALAPJÁN TÖBB „KIRÁLYNŐK” CSOPORT IS VOLT SZABADKA KÜLÖNBŐZŐ RÉSZÉIN, VIGYÁZNIUK KELLT, NEHOGY KERESZTÉZŐDJENEK AZ ÚTJAIK. AZÉRT ÉNEKELTEK, HOGY JELEZÉK A TÖBBI „KIRÁLYNŐ”-NEK, ÁLLJANAK FÉLRE AZ ÚTBÓL, MÁSKÜLÖNBEN „TÉRDIG GÁZOLNAK MAJD A VÉRBEŊ”. RÉGEBBEN A KÉT LÁNYCSOPORT TALÁLKOZÁSA GYAKRAN VEREKEDÉSSÉ FAJULT...

AZ AVANTGÁRD BOSCH+BOSCH CSOPORT NEM HIVATALOS ELŐJÁRÓJA SLAVKO MATKOVIĆ VOLT (1948-1994), AKI IGEN KÖRÁN FOGLALKOZOTT KONCEPTUÁLIS MŰVÉSZETTEL EURÓPA É RÉGIÓJÁBAN. A PRÓZAI FELJEGYZÉSEI MELLETT KOLLÁZZSAL MINT VIZUÁLIS KÖLTÉSZETI FORMÁVAL FOGLALKOZOTT, ÁM OLYAN ABSZURD AKCIÓKKAL IS, MINT AZ ÁRAM- ÉS TELEFONSZÁMLA MŰALKOTÁSSÁ ALAKÍTÁSA, EGÉSZEN A TÓBA ÖNTÖTT JOGHURTIG, ILLETVE AZ ARC CELLUSZAL VALÓ KÖRBETEKERESÉIG...

MATKOVIĆ AZ ELSŐK KÖZÉ TARTOZOTT JUGOSZLÁVIÁBAN, AKI A MŰVÉSZETI EXPERIMENTUMAIT NEM A KOMMERSZ, HANEM A SZERZŐI KÉPREGÉNY FELÉ IRÁNYÍTOTTA. JUGOSZLÁVIÁBAN MAGNUS ÉS BUNKER ALAN FORD NEVŰ KÉPREGÉNYE KULTIKUS STÁTUSZT ÉRT EL, MEGHALADTA A SOROZAT NÉPSZERŰSÉGÉT OLASZORSZÁGHÓZ KÉPEST IS, AHÓL LÉTREJÖTT. MIUTÁN MAGA IS EGYFAJTA KIVÜLLÁLLÓNAK BIZONYULT, MATKOVIĆ KÖNNYEN AZONOSULT AZ INKOMPETENS, NAIV, ÉS - ELSŐSORBAN - SZEGÉNY TITKOS ÜGYNÖKÖKKEL, ÚGYHOGY ALAN FORDBAN TALÁLTA MEG A SAJÁT ALTEREGŐJÁT, AZT KÉPZELVE, HOGY Ő IS PUSZTÁN EGY SZABADKAI LAKOS...

MINDEN VÁROSNAK MEGVAN A MAGA TÖRTÉNETE, AMELY OLYAN ÖSSZETETT ÉS KISZÁMÍTHATATLAN, MINT AZ EMBERI TERMÉSZET, ILLETVE A TÖRTÉNELMI KÖRÜLMÉNYEK... SZERETTEM VISSZAJÁRNI SZABADKÁRA, HOGY TOVÁBB KUTAKODJAM BENNE...

A HÁBORÚ UTÁNI PERIÓDUS A SZÉTDÜLT JUGOSZLÁVIÁBAN NEM VOLT EGYSZERŰ. AMIKOR MA MEG-
NÉZZÜK AZ ÖTVENES ÉVEKBEN KÉSZÜLT REKLÁMOKAT, MÓGORVASÁGOT, UGYANAKKOR REMÉNYT
IS LÁTUNK... A SZÁZADFORDULÓN FEJLŐDÉSNEK INDULT VÁROS HATÁR MENTI TELEPÜLÉSSÉ LETT
JUGOSZLÁVIÁBAN, NAGY LEHETŐSÉGEKKEL, MÉGIS TÁVOL A JELENTŐS KÖZPONTOKTÓL. A
MAGYAR-SZERB MŰVÉSZ, SZOMBATHY BÁLINT AZT ÍRTA A BESZÜKÜLT VÁROSRÓL, HOGY: „ÉSZAKON
SZABADKA A HOMOKPUSZTÁKKAL HATÁROS, DÉLEN A SZÁNTÓFÖLDEKRE NYIT, AMI AZT JELENTI,
HOGY A TELEPÜLÉS EGYFAJTÁ TERMÉSZETES HATÁRVONALON HELYEZKEDIK EL. NINCSENEK HEGYEK,
NINCSENEK DOMBOK, NINCSENEK FOLYÓI – EZ A KÖRÜLMÉNY CSAK FELERŐSÍTI A MOZDULATLANSÁG
ÉRZETÉT...”

Export- BAČKAPRODUKT -Import

SUBOTICA

Tel.: 10-30, 12-40, 15-00, 20-50. • Telegram: BAČKAPRODUKT, Subotica

MÉGIS EGY TELJE-
SEN HÉTKÖZNAPI
CUKRÁSZDÁBAN
(„TRIGLAV”) A SZE-
RÉNY LEHETŐSÉGEK
VÁROSÁBAN 1969-BEN
LÉTREJÖTT A
BOSCH+BOSCH
MŰVÉSZETI CSOPORT,
AMELYNEK MUNKÁS-
SÁGA VILÁGSZÍNVO-
NALÚ VOLT A MAGA
KORÁBAN; ÉPPE
SZOMBATHY BÁLINT
VOLT AZ EGYIK
ALAPÍTÓ.

